

ANKASAM bülten

7 Ağustos 2022
SAYI: 2022/31

ABD-Çin Hattında Tayvan Krizi

05

Rusya'nın Tahıl
Anlaşması için
Yaptığı Pazarlık

11

Rus Jeopolitiğinin Kararlar-
dan Denizlere Genişlemesi:
"Rusya Deniz Doktrini"

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

03 ABD-Taliban Hattında Facebook Gerilimi
Ahmad Khan DAWLATYAR

08 ABD-Çin Hattında Tayvan Krizi
Mustafa Cem KOYUNCU

13 Zevahiri'nin Öldürülmesi: ABD-Taliban İlişkilerinde Nasıl Bir Gelecek?
Dr. Doğan BAŞARAN

05 Rusya'nın Tahıl Anlaşması İçin Yaptığı Pazarlık
Dr. Sabir ASKEROĞLU

11 Rus Jeopolitiğinin Karalardan Denizlere Genişlemesi: "Rusya Deniz Doktrini"
Dr. Kadir Ertuğ ÇELİK

16 Sri Lanka'daki Kriz Tamil Kaplanları'nın Geri Dönüşüne Neden Olur mu?
Emrah KAYA

BASINDA ANKASAM

18 Medya

DERGİLER

20 Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi

Bölgesel Araştırmalar Dergisi

ANKASAM ANALİZ

ABD-Taliban Hattında Facebook Gerilimi

11 Eylül 2001 tarihli terör terör saldırılarının ardından Afganistan'da Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) desteği ve baskısıyla Batı değerlerini esas alan yeni bir devlet kurulmuştur. Bu kapsamda Batı'nın fonlamasıyla onlarca görsel ve yazılı basın organı faaliyete başlamıştır. Bunun yanı sıra küresel düzeyde hizmet sunan sosyal medya platformlarının, Afganistan Hükümeti tarafından sansüre maruz kalmadan faaliyette bulunduğu bilinmektedir. Nitekim Eski Afganistan Cumhurbaşkanı Hamid Karzai, 13 yıllık hükümetinin en somut başarısının basın

ve ifade özgürlüğüyle onlarca medya kuruluşu olduğunu ifade etmiştir.

ABD'nin "Sonsuz Özgürlük Operasyonu" adını verdiği hareket neticesinde devrilen Taliban ise bu süreçte yenilgiyi kabul etmemiş, çeşitlik taktik ve stratejilere başvurarak koalisyon güçleri ve Afganistan Hükümeti'ne karşı savaşını sürdürmüştür. Son 20 yılda Taliban'ın geliştirdiği taktiklerden biri de Afganistan'daki basın ve ifade özgürlüğü ortamını kullanarak sosyal medya platformlarından yararlanmak olmuştur.

Ahmad Khan DAWLATYAR
ANKASAM AF-PAK Uzmanı

Taliban, yabancı güçlere ve dönemin Afganistan Ordusu'na yönelik saldırılarını basın aracılığıyla Afganistan halkına ve dünyaya duyurmuş ve bu durumu güç gösterisi olarak değerlendirmiştir. Bununla birlikte Taliban, koalisyon güçlerinin sivillere ve Taliban askerlerine yönelik savaş hukukunu hiçe sayan eylemlerini de kamuoyu ve dünya basınıyla paylaşarak yabancı güçlere karşı Afgan halkının bazı kesimlerinin desteğini almıştır. Bir diğer ifadeyle Taliban, basın özgürlüğünden yararlanarak koalisyon güçlerinin işgalci unsur olduğu konusunda bazı bölge devletlerini ve Afgan halkının önemli bir kesimini ikna etmiştir.

Sosyal medya platformları bağlamında Taliban, en çok Twitter'i kullanmıştır. Kanada merkezli bir araştırma merkezi olan CAIDAC, Taliban'ın yeniden Afganistan'a egemen olması esnasında Twitter'dan stratejik bir araç olarak yararlandığını ve bunun söz konusu örgütün başarısında önemli rol oynadığını duyurmuştur. Taliban'ın sosyal medya araçları üzerinden savaşçı toplamaya çalıştığı da bilinmektedir.[1] Buanlamda Taliban'ın ifade özgürlüğü ortamını iyi analiz etmesi ve sosyal medyayı profesyonel şekilde kullanması, yeniden Afganistan'a egemen olması-na neden olan önemli faktörlerden biridir.

Bilindiği üzere Taliban, 20 yıllık savaşın ardından 2021 senesinin Ağustos ayında yeniden Afganistan'a egemen olmuştur. Böylece Taliban, devrik rejiminin medya kurumlarının kontrolünü de ele almıştır. Dolayısıyla Taliban'ın devletin resmî kurumlarının sosyal medya hesapları üzerinden paylaşımlar yaparak insanlara ulaşmaya çalıştığı bilinmektedir. Son zamanlarda Taliban, Mollalar Toplantısı'nı organize ederek kendi lehine konuşan mollaların açıklamalarını devletin resmî kurumlarının sosyal medya hesapları aracılığıyla paylaşmıştır.

Taliban'ın söz konusu hesapları propaganda aracına dönüştürmesi nedeniyle Facebook/Meta şirketi, Afganistan'ın ulusal Radyo-Televizyon Kanalı ile resmi haber ajansı olan Bahtar'ın sosyal medya hesaplarını kapattığını duyurmuştur.[2]

Facebook'un kararının ardından Taliban tarafından atanan Afganistan Radyo-Televizyon Kanalı Başkanı Ahmadullah Vasik, "Facebook'un kararının basın özgürlüğü prensiplerine aykırı olduğunu ve sayfaları kapatılan basın kurumlarının Afgan halkının sesi olduğunu" dile getirmiştir.[3] Bu noktada Taliban denetimindeki kurumların hesaplarının kapatılmasının önemli etkiler doğuracağı ifade edilebilir.

Her şeyden önce Facebook, ABD merkezli bir şirket olduğu için Washington yönetiminin Taliban'a yaklaşımını yansıtmaktadır. Bilindiği üzere ABD, Doha Antlaşması'nı gerekçe göstererek ul-

uslararası toplumun istekleri doğrultusunda Afganistan'da kapsayıcı bir hükümetin kurulmasını talep etmektedir.

Bu anlamda Washington yönetiminin temel hedefi, uluslararası toplumun isteklerini Taliban'a kabul ettirip "yaparsa yine ABD yapar" mantığıyla kaybettiği prestiji geri kazanmaktır. Ancak aradan 11 ay geçmesine rağmen Taliban yönetimi, ABD'nin beklediği adımları atmamakta ve Washington, Taliban'a baskı uygulamadan herhangi bir şeyin değişmeyeceğini düşünerek yavaş yavaş söz konusu örgütün yalnızlaştırmaya çalışmaktadır. Nitekim daha önce ABD, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi aracılığıyla Taliban'ın üç yetkilisine seyahat yasağı getirmiştir. Kapatılan Facebook hesapları ise en çok takipçisi olan sayfalardır.

Yurtdışında bulunan Taliban muhalifleri, Facebook'un kararını olumlu karşıladıklarını ve Taliban'a daha fazla yaptırım uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Bu anlamda Twitter hesabının da kapatılmasını savunan kesimler vardır. Nitekim muhalif Afganlar, Twitter'da da "Taliban'ı kapatın (#BanTaliban)" başlıklı bir sosyal medya çalışması yapmıştır.[4] Çünkü Taliban liderlerinin en çok kullandıkları platformun Twitter olduğu bilinmektedir.

Taliban yetkilileri, devlet kurumlarının sayfalarının Facebook tarafından kapatılmasının Batı'nın çifte standardı olduğunu dile getirmekte, yaşanan süreci ifade özgürlüğünün ihlali şeklinde nitelendirmekte ve Batı'nın basın özgürlüğünü bir araç olarak başkalarına karşı kullandığını öne sürmektedir. İlerleyen dönemde Taliban ile Facebook arasında bir anlaşma sağlanamazsa, Taliban yönetiminin Facebook'u tüm Afganistan'da yasaklama ihtimali bulunmaktadır. Halihazırda Afganistan'da 4 milyon Afgan vatandaşının Facebook hesabının olduğu bilinmektedir. Nitekim geçmişte Taliban, daha önce Amerika'nın Sesi ve BBC'nin Afganistan'daki yayınlarını askıya aldığını duyurmuştu.

Sonuç olarak ABD, Facebook'un kararıyla Afganistan merkezli gelişmeleri ve Taliban'ın eylemlerini yakından takip ettiğini ve Taliban'a yönelik baskıyı arttıracaklarını ortaya koymuştur. Bunun nedeni ise Taliban'ın ABD başta olmak üzere uluslararası toplumun beklentileriyle uyumlu bir şekilde kapsayıcı hükümet kurmaya yanaşmaması; aksine mevcut hükümetin zaten kapsayıcı olduğunu savunmasıdır. Fakat belirtmek gerekir ki; Taliban'ın sık kullandığı sosyal medya platformları kapatıldığında, Taliban da faaliyetlerini duyurmakta zorlanacaktır.

[1] "دنا هتفرگ راك «هېرح» راوونع هې رتيوت را نابالط", Shafaqna, <https://af.shafaqna.com/FA/527383>, (Erişim Tarihi: 22.07.2022).

[2] "نویزبولت ویدار تاجفص 'کانرطخ یاهانامزاس یاهایسسیلاپ' ساسا رب هک دیوگیم اتمیم", VOA, <https://www.darivova.com/amp/meta-closed-rta-account/6666608.html>, (Erişim Tarihi: 22.07.2022).

[3] "یربخ سرازآ و کالم نویزبولت کوبسرف تاجفص ندش هتسب هب نابالط شنگاو", Azadiradio, <https://da.azadiradio.com/a/31953039.html>, (Erişim Tarihi: 22.07.2022).

[4] "دوش هتسب نابالط رتيوت تاجفص: یعامتجا یاهاهکبش رد ناغفا ناربراک رازراک", Afintl, <https://www.afintl.com/202207219856>, (Erişim Tarihi: 22.07.2022).

ANKASAM ANALİZ

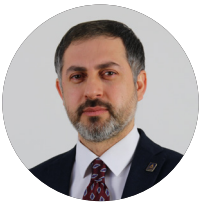
Rusya'nın Tahıl Anlaşması İçin Yaptığı Pazarlık

22 Temmuz 2022 tarihinde İstanbul'da Karadeniz limanlarından tarım ürünlerinin güvenli bir şekilde taşınmasını öngören Tahıl Koridoru Anlaşması imzalanmıştır. İmza törenine Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri António Guterres, Ukrayna Altyapı Bakanı Oleksandr Kubrakov, Türkiye Savunma Bakanı Hulusi Akar ve Rusya Savunma Bakanı Sergey Şoygu katılmıştır. Törende, iki ayrı anlaşma imzalanmıştır. Yani Ukrayna ve Rusya farklı belgelere imza atmıştır.

23 Temmuz 2022 tarihinde ise Rusya, Ukrayna'nın Odessa Limanı'na füze saldırısında bu-

lunmuştur. Saldırının yapılmasıyla ilgili Rusya Savunma Bakanlığı herhangi bir açıklamada bulunmamışsa da Rusya Dışişleri Bakanlığı, saldırıların hedefinin tahıl gemileri değil, askeri vasıtalar olduğunu belirtmiştir. Kiev'den yapılan duyuruda ise Rusya'nın fırlattığı Kalibr isimli dört füzeden ikisinin hava savunma sistemlerine; diğer ikisinin de Odessa Limanı'na isabet ettiği dile getirilmiştir.

Moskova'nın onayladığı ve bağlı kalmayı taahhüt ettiği anlaşmayı, bu şekilde sabote etmesi çeşitli tartışmalara sebebiyet vermiştir. Buna

Dr. Sabir ASKEROĞLU
ANKASAM Avrasya Uzmanı

rağmen Moskova yönetimi, resmi olarak anlaşmaya bağlı kalacağına taahhüt etmiştir. Ayrıca Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov tarafından yapılan paylaşımında aşağıdaki ifadeler yer almıştır.[1]

“Rusya, Ukrayna tahılının Karadeniz limanlarından taşınmasına ve Rusya’nın gıda ve gübre ihracatının teşvikine ilişkin anlaşmaların yerine getirilmesi için gerekli tüm çabanın gösterilmesini beklemektedir. Rusya ve Ukrayna tarım ürünlerinin dünya pazarlarındaki önemli payı göz önüne alındığında, ihracatlarının kesintisiz olarak sağlanması, özellikle de gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler için gıda güvenliğini sağlamanın acil görevlerini yerine getirmektedir. Bütün bunlar, açlığın ortadan kaldırılması da dahil olmak üzere sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmalıdır. Rusya, bu alandaki yükümlülüklerine sadık kalmaya devam edeceğine dair güvence vermiştir.”

Ayrıca Lavrov, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve müttefiklerinin “jeopolitik maceraları için” gıda durumunu koz olarak kullanmalarını “kabul edilemez ve insanlık dışı” bir eylem şeklinde nitelendirmiştir.

Tahıl Koridoru Anlaşması’nın şartları şu şekildedir:

Ukrayna tahılının ihracatı, Karadeniz üzerinden Odessa, Çernomorsk ve Yujniy olmak üzere üç limandan sağlanacaktır.

Anlaşmanın geçerlilik süresi 120 gündür.

Limanları çevreleyen mayınları hiçbir taraf temizlemeyecek, güvenli geçitler oluşturulacak ve gemiler bu geçitlerden geçecektir. Tahıl taşıyan gemilere savaş gemileri, uçaklar veya insansız hava araçları gibi askeri vasıtalar eşlik etmeyecektir.

Ukrayna’ya giden gemilerde silah bulunup bulunmadığı denetime açık olacaktır.

Tahıl ihracat sürecini izlemek için İstanbul’da Türkiye, Rusya ve

“ İstanbul’da imzalanan tahıl anlaşmasının başarılı bir şekilde uygulanması, barış müzakerelerinin yeniden başlaması için de teşvik edici olacaktır.”

Ukrayna’dan temsilcilerin bulunduğu bir koordinasyon merkezi oluşturulacak ve bu merkez, herhangi bir sorunda durumu çözmekle yükümlü olacaktır.

Rusya’nın söz konusu anlaşmaya dahil olmasının nedenlerinden biri de Lavrov’un da açıkladığı gibi, gelişmekte olan ülkelerin sorunlarının çözümüdür. Rus kamuoyunda, Kremlin’in bu tutumu “dünyanın sorunlarına çözüm bulmaya çalışan devlet” algısını kuvvetlendirmiştir. Ayrıca bu durum, anlaşmadan yararlanacak olan ve gıda ihtiyacını giderecek olan Kuzey Afrika ülkelerin de Rusya’ya karşı olumlu bir algıya sahip olmalarını beraberinde getirecektir. Ancak Rusya’nın bu anlaşmaya razı olmasında

diğer alanlarda yapılan pazarlıkların da etkisi vardır.

Bu anlamda pazarlık konularından ilki, Kaliningrad bölgesiyle ilgilidir. Zira Litvanya şirketi LTG Cargo’nun 22 Temmuz 2022 tarihinden itibaren Kaliningrad bölgesinde çalışmalarını sürdürmeye devam ettiği yönünde iddialar vardır. Oysa savaşın başlamasının ardından söz konusu bölgeye Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkeler tarafından transit yaptırımı uygulanmaktaydı. Dolayısıyla Moskova, Odessa’daki tahıl ihracatının yapılmaya devam edilmesi karşılığında, Kaliningrad’a uygulanan “ambar-gonun” kaldırılmasını talep etmiş olabilir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki; Rus medyasında yer alan bu iddialar ciddi tepkilere neden olmuştur. Zira bu durum, Kremlin’in zaferi olarak algılanmıştır. Ancak Odessa Limanı’nın ticarete açık hale getirilmesi, Rusya’nın Ukrayna’nın denize çıkmasını engelleme; yani bir kara devletine dönüştürme planından uzaklaştığını da göstermektedir. Dahası bu durum, Moskova’nın Transdinyester’e ilişkin iddialarından da vazgeçildiğine işaret etmektedir.[2]

Pazarlık konularından ikincisinin Ukrayna’ya sağlanan silah tedariğiyle ilgili olduğu öne sürülmektedir. Buna göre ABD, 300 km’ye kadar menzile sahip ATACMS füzelerinin yanı sıra dördüncü nesil F-15 ve F-16 avcı uçaklarının transfer sürecini durdurmuştur. Ukrayna’ya istediği silahların verilmesi konusunda ABD ya çekingen ya da temkinli davranmaktadır. Her iki durumda da Ukrayna’nın talep ettiği silahların sadece bir kısmı verilmektedir.

Washington yönetiminin böyle bir tutum sergilemesinin nedeni, Moskova’nın tepkisini çekmemek ve anlaşmayı sürdürülebilir kılmak istemesi şeklinde yorumlanabilir. Zira silah sevkiyatlarının krizi daha da derinleştireceğini söylemek mümkündür. Hatta Rusya, zaman zaman nükleer tehdidi de gündeme getirmektedir.

Muhtemelen üzerinde müzakere edilen üçüncü mesele de Rusya’nın ihracatının önünün açılmasıdır. Çünkü bu anlaşmayla sadece Ukrayna tahılları değil; Rusya’nın ihraç ettiği tahıl ve gübrelerinin 3 yıl boyunca dünya pazarlarına engelsiz ve şeffaf erişim erişmesini öngören bir muhtıra de imzalanmıştır. Bu da Rusya’nın bazı ürünleri için ambargoların kalkması anlamına gelmektedir.

Şüphesiz Batı ülkelerinin yaptırımlarına maruz kalan Rusya, kendisi için yeni ortaklar bulmak zorundadır. Bu durum ise Rusya’yı, Afrika ve Asya ülkelerine daha fazla yönelmeye zorlamaktadır. Lavrov’un 24 Temmuz 2022 tarihinde Afrika ülkelerine yönelik beş günlük bir geziye çıkması da bununla ilgilidir. Arap Dünyası’nın en kalabalık ülkesi ve Rus tahılının başlıca alıcısı olan Mısır’ı ziyaret ederek gezisine başlayan Lavrov’un Etiyopya, Uganda ve Kongo Cumhuriyeti’ni de ziyaret etmesi beklenmektedir. Ayrıca Rusya Dışişleri Bakanı, Afrika gezisi sırasında 2023 yılında yapılacak ikinci Rusya-Afrika Zirvesi’nin ana parametreleri üzerinde anlaşmaya varılacağını da açıklamıştır.

Sonuç olarak İstanbul’da imzalanan tahıl anlaşmasının başarılı bir şekilde uygulanması, barış müzakerelerinin yeniden başlaması için de teşvik edici olacaktır. Zira diplomasi kanalının açık tutulması mühimdir. Buna ek olarak anlaşma gerek küresel düzeyde yaşanabilecek tahıl krizini önlemesi gerek Odessa’ya yönelik olası işgal hamlesini durdurması ve gerekse de Rusya’nın belirli yaptırımları etkisiz hale getirecek kazanımlar elde etmesi bakımından tüm tarafların çıkarlarına hizmet etmektedir.

[1]“Лавров: РФ рассчитывает, что к реализации документов о зерне будут предприняты все Усилия”, Tass, <https://tass.ru/politika/15289325>, (Erişim Tarihi: 23.07.2022).

[2]“Отказ Кремля от освобождения Причерноморья может привести к стратегическому поражению России”, Reportyor, https://topcor.ru/27013-stambul-1-ili-minsk-3-otkaz-kremlja-ot-osvobozhdenija-prichernomorja-mozhet-privesti-k-strategicheskomu-porazheniju-rossii.html?utm_source=politobzor.net, (Erişim Tarihi: 23.07.2022).

ANKASAM ANALİZ

ABD-Çin Hattında Tayvan Krizi

Uluslararası ilişkilerin yapısı, giderek değişmekte ve tek kutupluluktan çok kutupluluğa evrilmektedir. Söz konusu geçiş dönemi, belirsizlik ve kaotik bir düzeni de beraberinde getirmekte ve bu da öngörülemez gelişmelere kapı aralamaktadır. Belirli coğrafyalarda daha somut olan bu istikrarsızlık sürecinin belki de en yoğun yaşandığı alan, Hint-Pasifik Bölgesi'dir.

Çin'in 1980'li yıllardan itibaren uyguladığı ihracat temelli ekonomik düzen, dünya üzerinde yeni koridorlar açmış ve mevcut koridorların da daha aktif olmasını sağlamıştır. Çin'den kalkan ticari gemilerin ana rotası olan Hint-Pasifik, aynı

zamanda Çin'e giden petrol tankerlerinin de temel güzergahı haline gelmiştir. Hint-Pasifik rotasının dünyanın en kalabalık ticaret filolarına ev sahipliği yapması, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Çin, Japonya ve Hindistan gibi güçlü ekonomilere sahip ülkeleri barındırması ve en güçlü donanmaların tatbikatlarına sahne olması hem bölgenin jeostratejik önemine katkı yapmakta hem de kırılganlığını arttırmaktadır.

Hint-Pasifik, "Yeni Büyük Oyun" safhasına giren uluslararası ilişkilerde, Çin ile ABD arasındaki rekabetinin en yoğun yaşandığı bölge olarak ön plana çıkmaktadır. Bölgeye hâkim olan ve

Mustafa Cem KOYUNCU
ANKASAM Asya Pasifik Araştırma Asistanı

bu suları denetimi altına alan aktörün, yeni dünyanın kilidini açacağı ve yeni tip bir hegemonyaya kapı aralayacağı söylenebilir. Zira dünya yüzeyinin %70'inin denizler ve okyanuslarla kaplı olduğu, insanların %80'inin kıyılarda yaşadığı ve tüm dünya mallarının %90'ının okyanuslarda seyahat ettiği bilinmektedir. Bu gerçeklik, denizlerin kontrolünün önemini arttırmaktadır.[1]

Bahsi geçen durum, farklı gerilim ve çatışma dinamiklerini de beraberinde getirmektedir. Özellikle de Çin'in kıyılarına yakın olan Güney Çin Denizi, günümüzün en sıcak ve çalkantılı sularına ev sahipliği yapmaktadır. Bölgede yaşanan deniz yetki alanı tartışmaları, Çin'in artan donanma varlığına karşı, başta ABD olmak üzere Atlantik İttifakı içinde bulunan devletlerin donanmaları ve tarihi derinliğe sahip olan Tayvan Sorunu, dondurulmuş çatışmaların sıcak çatışmalara dönüşmesine neden olacak temel gelişmeler arasındadır.

Söz konusu kırılgan yapılar arasında belki de en güncel olanı ve bölgesel bir çatışmayı küresel bir savaşa döndürebilecek olan mesele, Tayvan Adası'ndaki durumla ilişkilidir. 1949 yılında Çin'den ayrılan milliyetçilerin Tayvan'a gitmesiyle başlayan süreç, uluslararası ilişkilerde Çin'in yumuşak karnını oluşturmaktadır. Tayvan'da yaşanan her türlü gelişmeyi kendi iç meselesi olarak gören Pekin, özellikle de Tayvan'a yapılan resmi ziyaretleri eleştirmektedir.

Uzun süredir kontrollü bir gerilim yaşayan Tayvan Boğazı, son günlerde ciddi bir krizle karşı karşıya kalmıştır. ABD'de resmi bir görevde ve üstelik önemli bir mevkide bulunan Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin adayı ziyaret edeceğini açıklamasıyla başlayan süreç, karşılıklı gerilim sürecini de tetiklemiştir. Bilindiği üzere Pelosi, geçmişte de Tayvan Adası'nı ziyaret edeceğini belirtmiş; ancak Covid-19 hastalığına yakalandığı gerekçesiyle bu ziyaretini iptal etmiştir. Ayrıca Pelosi, Kongre Üyesi olduğu 1991 yılının Eylül ayında Tiananmen Meydanı'na giderek demokrasi için ölen Çinli öğrenciler anısına bir pankart tutmuş ve onun bu eylemi, Pekin'deki CNN ofisinin başkanının hapisle cezalandırılmasına sebebiyet vermiştir.

Pelosi'nin açıklamasının ardından 25 Haziran 2022 tarihinde Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Zhao Lijian, Pekin'de düzenlediği günlük basın toplantısında sorulan bir soru üzerine, ABD Temsilciler Meclisi Başkanı'nın Tayvan'ı ziyaret etmesinin, Tek Çin ilkesini ve Çin'in egemenliğini ve toprak bütünlüğünü ihlal edeceğini belirtmiştir. Ayrıca Lijian, böylesi bir gelişmenin Çin-ABD ilişkilerine de zarar vereceğini söylemiştir.[2]

Pekin ve Washington'dan gelen sert söylemler, gerilimi tırmandırırken; 31 Temmuz 2022 tarihinde Pelosi tarafından yapılan aşağıdaki açıklama, ABD'nin geri adım attığı şeklinde yorumlanmış ve tansiyonu biraz olsun düşürmüştür:[3]

"Bugün, Kongre heyetimiz, Amerika'nın bölgedeki müttefiklerimize ve dostlarımıza olan güçlü ve sarsılmaz bağlılığını bir kez daha göstermek için Hint-Pasifik bölgesine gitmektedir. Heyetimiz Singapur, Malezya, Güney Kore ve Japonya'da, barış ve güvenlik, ekonomik büyüme ve ticaret, Covid-19 salgını ve iklim konuları dahil olmak üzere ortak çıkarlarımızı ve değerlerimizi nasıl daha da geliştirebileceğimizi tartışmak için üst düzey toplantılar yapacaktır. Başkan Joe Biden'ın güçlü liderliği altında Amerika, özgür ve gelişen bir Hint-Pasifik'in ulusumuz ve dünya çapında refah için çok önemli olduğunu anlayarak, bölgede akıllı ve stratejik bir angajmana sıkı sıkıya bağlıdır."

Söz konusu açıklamada Tayvan'ın gidilecek ülkeler arasında bulunmaması, ABD'nin geri adım attığı şeklinde yorumlanmış ve yapılan ilk analizler, Çin'in bu üstünlük savaşını kazandığı doğrultusunda olmuştur. Ancak 1 Ağustos 2022 tarihinde basına yansıyan haberler, Pelosi'nin Tayvan'a gideceğini ve bu haberlerin yetkili kişiler tarafından teyit edildiğini bildirmiştir.[4]

Kısaca özetlemek gerekirse, 31 Temmuz 2022 tarihinde yaşanan yumuşama süreci, 1 Ağustos 2022 tarihinde tekrardan bir sıcak çatışma riskine evrilmiştir. ABD Donanması, nükleer uçak gemisi USS Ronald Reagan'ı ve iki amfibi saldırı gemisi USS Tripoli ve USS Amerika'yı, F-35B Lightning II avcı uçaklarıyla beraber Tayvan bölgesine göndermiştir.[5] Bunun yanı sıra 1 Ağustos 2022 tarihinde Çin'e ait 4 adet J-16 savaş uçağı, Tayvan'ın hava tanımlama bölgesine girmiş ve Çin Ordusu Doğu Komutanlığı "Savaşa hazır olun, gelen tüm düşmanları gömün" başlıklı bir video yayınlamıştır. Bu videoya ek olarak Çin Ordusu, 9 adet H-6 stratejik bombardıman uçağının birlikte uçuş gerçekleştirdiği bir video da yayınlamıştır. Pekin'den yapılan bir başka açıklama ise Çin Donanması'nın 2 Ağustos 2022 tarihinde Güney Çin Denizi'nde tatbikata başlayacağını duyurmuştur.

Artan gerilim ve olası askeri bir çatışma ihtimali arasında Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Zhao Lijian şu açıklamada bulunmuştur:[6]

“Çin Halk Kurtuluş Ordusu kayıtsız kalmayacaktır. Şüphesiz ki egemenliğimizi ve toprak bütünlüğümüzü korumak için güçlü ve kararlı önlemler alacağız. Bu ziyaret Çin’in iç meselelerine yapılan açık bir müdahaledir.”

Çin ve ABD’nin askeri girişimlerinin yanı sıra Tayvan’ın en büyük yıllık askeri tatbikatı olan “Hanguang Tatbikatı” da bölgede devam etmektedir. Tayvan Ordusu’nun Çin Ordusu’nun saldırısına nasıl tepki vereceğinin simüle edildiği mevzubahis tatbikat, Tayvan Başkanı Tsai Ing-wen tarafından yakından izlenmektedir.

Anlaşılabileceği üzere Tayvan Boğazı, daha önce hiç olmadığı kadar askeri konuşlanmaya ve gerilime şahit olmaktadır. Hem ABD hem de Çin aynı ipte hareket etmekte ve birbirini düşürmek istemektedir. ABD, Çin’in zayıf noktası olarak gördüğü Tayvan üzerinden Çin’i sıkıştırma ve hatta Pekin’i bir askeri harekate zorlama niyetindedir. Nitekim, Pelosi’nin Tayvan ziyareti için seçtiği tarih de Çin Halk Kurtuluş Ordusu’nun kuruluş yıldönümü olması nedeniyle son derece manidardır.

Tüm bu tartışmaların gölgesinde Pelosi, 2 Ağustos 2022 tarihinde Tayvan’ı ziyaret etmiştir. Askeri karşılık verileceği yönünde Pekin’den gelen itirazlara rağmen yapılan bu ziyaret, ABD’nin Çin karşısında geri adım atmadığını gösteren bir gelişme olması bakımından son derece önemlidir. Bu hamleyle Washington yönetimi, Çin’e yönelik baskıyı arttıracaklarını, Pekin’in yumuşak karnı olarak gördüğü noktalara dokunmaya devam edeceğini ve Çin’i kuşatma stratejisinde kararlı olduğunu net bir şekilde gözler önüne sermiştir. Kuşkusuz bu gelişme, ABD’nin Hint-Pasifik coğrafyasında işbirliği yaptığı aktörlerle ilişkilerine de yansımaktır. Özellikle de Çin’le birtakım ihtilaflar yaşayan aktörlerin Washington’un müttefikliğine olan güvenlerinin artacağı öngörülebilir. Zira Pelosi’nin ziyaretinin engellenememesi, Çin’in caydırıcılığını zedeleyen bir hadise olmuştur.

Bununla birlikte Pekin’in Tayvan konusunda mevzuyu kapattığını söylemek için de erkendir. Bu anlamda halen adaya yönelik müdahale seçeneği Çin’in gündemindeki yerini korumaktadır. Bu seçeneğin de iki farklı neticesi olabilir. İlk ihtimale bakıldığında Washington, Pekin’in başlatacağı bir harekât durumunda; Çin’e karşı yaptırım kartını kullanacak ve Çin’in enerjisini Tayvan Boğazı’na akıtarak güç kaybetmesini sağlamaya çalışacaktır. Söz konusu adımlar, Çin’in yıllardır devam eden ilerleyişini durdurabilir. Üstelik Çin’in ciddi bir savaş tecrübesi de yoktur. Amfibik bir çıkarmanın zorluğu ve tecrübe gereksinimi düşünüldüğünde, Pekin’in kesin bir zaferle ayrılacağına da garantisi yoktur. Kuşkusuz kısa sürede elde edilemeyen bir zafer, Çin açısından yıkıcı bir etki yaratabilir. İkinci olasılık ise Pekin’in Tayvan’a düzenleye-

ceği ve başarıyla neticelenecek bir operasyon üzerinden “Tek Çin İlkesi” konusundaki kararlılığını ortaya koyarak Amerikan hegemonyasına olan itirazını çok daha güçlü bir biçimde dile getirmesi şeklinde tezahür edebilir.

[1] Prokhor Tebin, “How The Strategic Situation Changes in the World Ocean”, Global Affairs Russia, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/naval-power-amid-political-turmoil/>, (Erişim Tarihi: 01.08.2022).

[2] “Statement by China’s Ministry of Foreign Affairs on Pelosi’s visit to Taiwan”, Xinhua News, <https://english.news.cn/20220802/df586fce79c04a9282c05cd26e997bb3/c.html>, (Erişim Tarihi: 01.08.2022).

[3] “Pelosi to Lead Congressional Delegation to Indo-Pacific Region”, Speaker of the House, <https://www.speaker.gov/newsroom/73122>, (Erişim Tarihi: 01.08.2022).

[4] “Pelosi Expected to Visit Taiwan, Taiwanese and US Officials Say”, CNN, <https://www.cnn.com/2022/08/01/politics/nancy-pelosi-taiwan-visit/index.html>, (Erişim Tarihi: 01.08.2022).

[5] Liu Zehen, “US Aircraft Carrier Group Heads Towards Taiwan as Tension Over Nancy Pelosi’s Possible Visit Continues to Grow”, SCMP, <https://www.scmp.com/news/china/military/article/3186803/us-aircraft-carrier-group-heads-towards-taiwan-tension-over>, (Erişim Tarihi: 01.08.2022).

[6] “Foreign Ministry Spokesperson Zhao Lijian’s Regular Press Conference on August 1, 2022”, Ministry of Foreign Affairs, the People’s Republic of China, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/202208/t20220801_10731629.html, (Erişim Tarihi: 01.08.2022).

ANKASAM ANALİZ

Rus Jeopolitiğinin Karalar- dan Denizlere Genişlemesi: “Rusya Deniz Doktrini”

Kadim gelenekleri ve cihanşümul hedef ve iddiaları olan devletler, uzun vadeli projeksiyonlarını ve stratejilerini konjonktürel meselelerden bağımsız bir şekilde ele almaya çalışırlar. Moskova yönetimi de bu noktada özellikle de Vladimir Putin’in Rusya Devlet Başkanı olmasının ardından dış politika stratejisini uluslararası sistemde başat aktör olma iddiası üzerinden şekillendirmeye çalışmaktadır. Bu durumun son

örneği ise 31 Temmuz 2022 tarihinde deklare edilen “Deniz Doktrini”dir.

Rusya’nın yeni deniz doktrinine ana hatlarıyla bakıldığında, ulusal çıkarların sınırlarının belirlendiği bir deniz konsepti üzerinden okyanuslardaki çıkarların savunulmasının kararlaştırıldığı ve ulusal güvenlik hattı olarak Arktik Bölgesi’nden Kuril ve Baltık boğazlarından Ka-

Dr. Kadir Ertay Çelik
ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı

radeniz ve Hazar'a, Akdeniz'in doğusundan Asya ve Afrika kıyılarına uzanan bir hattın belirlendiği görülmektedir.

Çıkar alanlarının açıkça belirlendiği belgede, gerekli olması halinde söz konusu bölgelerde askeri seçeneklerin kullanılacağı, Hazar Denizi'nde askeri varlığın artırılması gerektiği, Doğu Akdeniz'de yeni üsler elde edilmesinin düşünüldüğü ve Karadeniz başta olmak üzere çıkarların bulunduğu bölgelerde Rusya'nın jeopolitik konumunun kuvvetlendirilmek istendiği yönündeki hedefler açık bir biçimde belirtilmiştir.

Rus Donanması'nın kabiliyetinin ve kapasitesinin küresel ölçekte artırılmasını amaçlayan yeni doktrinde Arktik ve Asya-Pasifik bölgelerinin yer alması ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) faaliyetlerinin Rusya'nın ulusal güvenliğine yönelik başlıca tehdit olarak nitelendirilmesi, üzerinde durulması gereken mühim bir konu olarak dikkat çekmektedir.

Putin'in Rus denizcilerin Donanma Günü'nü kutlamak amacıyla St. Petersburg açıklarındaki savaş gemilerini ziyaretinde yaptığı konuşmada bu doktrini onaylandığını söylemesine ve belgede belirlenen sınırların ve çıkarların tüm imkanlarla korunacağına dair net ifadelerde bulunmasına ek olarak ABD ve NATO'nun da tehdit kategorisinde ele alınması, doktrinin sadece devletin çıkarlarını muhafaza amacıyla tesis edilmediğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda mevzubahis doktrin, ABD'yle yürütülen küresel rekabetin askeri boyutta karadan denize taşındığının ilanı olarak yorumlanabilir.

Küresel hakimiyet mücadelesinde başat aktör olabilmenin koşulları üzerine yoğun çalışmalar yapan ve dış politika ile coğrafya arasındaki ilişkiyi inceleyen jeopolitikçilerin analizlerine bakıldığında da bahsi geçen belgenin teorik olarak küresel rekabet anlayışı çerçevesinde hazırlandığı anlaşılmaktadır.

Amerikalı deniz subayı ve tarihçi Alfred Thayer Mahan'a göre, modern dönemlerde stratejinin merkezinde karalardan ziyade denizlere hâkim olmanın önemi artmıştır. Ünlü jeopolitikçiye göre denizler, karalara göre çok daha iyi hareket kabiliyeti ve ulaşım imkânı sağlamaktadır. Yani Mahan, dünya rezervlerinin büyük bölümüyle irtibatlı olarak denizcilik gücünün askeri kuvvetler kadar ekonomik ve politik bakım-

dan da ehemmiyet arz ettiğine dikkat çekmektedir.

Ayrıca denizcilik gücü; Süveyş Kanalı, Cebelitarık, Singapur, Babülmendep Boğazı, Türk Boğazları, Seylan Kanalı, Tayvan Kanalı, Kore Kanalı, Hürmüz Boğazı, Florida Boğazı ve Yukaton Boğazı gibi kritik noktaları kontrol altında tutarak dünya ticaretine egemen olunmasını sağlayabilir. Bu anlamda kara sınırları emniyette olmayan hiçbir devlet, nispeten güçlü bir ada devletiyle deniz üstünlüğü için başarılı bir şekilde mücadele edemez. Özetle, Mahan'ın da işaret ettiği üzere, denizlere hâkim olan bir devlet tüm dünyaya hâkim olur.

Mahan, her ne kadar Amerikalı olsa ve geliştirdiği teori, Amerikalı karar alıcılar tarafından devletin dış politika stratejisinin oluşturulmasında ve uygulanmasında kullanılsa da günümüzde ABD'nin küresel rakipleri arasında yer alan veya almaya çalışan Rusya için de güvenlik ve dış politika bağlamında deniz stratejisinin teorik düzlemini teşkil etmektedir. Rusya'nın yeni doktrini incelendiğinde, Mahan'ın teorik çalışmalarında belirttiği kritik noktaların doktrinde vurgu yapılan hususlarla örtüştüğü görülmektedir.

Dahası ABD'nin Barack Obama döneminden itibaren dış politika önceliğini Asya-Pasifik'e kaydırması da Mahan'ın teorisi üzerinden okunabilir. Buna bağlı olarak Rusya'nın da ulusal çıkarlarının sınırları ve bölgeler bağlamında Asya-Pasifik'e özel bir başlık açması göz ardı edilmemesi gereken bir gelişmedir. Söz konusu belgede ABD ve NATO'nun tehdit olarak değerlendirilmesi ve orta ya da küçük büyüklükte devletlere ilişkin kayda değer atıfların yapılmaması da meselenin küresel rekabet boyutunda ele alındığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Karadeniz jeopolitiğinin önem kazandığı, İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya üyelik süreciyle Arktik Bölgesi'nin hareketlendiği, Kuşak-Yol Girişimi'yle Hazar'ın merkezi konuma evrildiği ve ABD'nin Asya-Pasifik'e ağırlık vermesi nedeniyle küresel siyasetin hararetlendiği bu dönemde, mevzubahis doktrinin ilanı ve silesiyle Moskova yönetimi, meseleyi bölgesel rekabetten küresel rekabete taşıdığını ve bölgesel aktör pozisyonunu reddederek küresel aktör iddiasıyla başat güç olma yönünde stratejik bir vizyon ortaya koyduğunu gözler önüne sermiştir.

ANKASAM ANALİZ

Zevahiri'nin Öldürülmesi: ABD-Taliban İlişkilerinde Nasıl Bir Gelecek?

1 Ağustos 2022 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Afganistan'ın başkenti Kabil'de düzenlediği insansız hava aracı (İHA) saldırısı neticesinde terör örgütü El Kaide'nin lideri Ayman el-Zevahiri'yi etkisiz hale getirmiştir. Bu gelişmenin ardından Taliban, söz konusu saldırıyı kınadığını duyurmuş ve Washington yönetiminin 29 Şubat 2020 tarihli Doha Antlaşması'nı; dolayısıyla Afganistan'ın egemenliğini ihlal ettiğini belirtmiştir.ii

Taliban'dan yapılan açıklama, ABD'yle olan temaslarda iplerin daha da gerileceğine işaret etmektedir. Zira Taliban, 29 Şubat 2020 tarihli Doha Antlaşması'nda Afganistan'da terör örgütlerinin faaliyet yürütmesine izin vermeyeceği ve terörle mücadele edeceği hususunda taahhütte bulunmuştur. Bu anlamda Zevahiri'nin Afganistan topraklarında öldürülmesi, Taliban'ın elini zayıflatacak bir hadise şeklinde yorumlanabilir. Nitekim olayın hemen ardından ABD'den Taliban'ı eleştiren sesler yükselmeye

Dr. Doğan Başaran
ANKASAM AF-PAK
Uzmanı

“

Zevahiri’nin Afganistan topraklarında öldürülmesi, Taliban’ın elini zayıflatacak bir hadise şeklinde yorumlanabilir.

”

başlamıştır. Örneğin ABD’li senatör Lindsay Graham, “Bu gelişme, Afganistan’ın bir kez daha uluslararası teröristler için güvenli bir sığınak haline geldiğinin kanıtıdır.”iii diyerek bu durumu gözler önüne sermiştir.

Belirtmek gerekir ki; Graham’ın da dikkat çektiği üzere, Zevahiri’ye düzenlenen İHA saldırısı, El Kaide terör örgütünün Afganistan’daki varlığını teyit eden bir gelişmedir. Bu noktada en kritik durum ise söz konusu saldırının Kabil’in Şir Pur bölgesinde; yani Taliban yöneticilerinin kaldığı bürokratik-diplomatik yaşam alanında düzenlenmesidir. Tüm bu bilgilerden hareketle, ABD’nin terörle ilişkisi iddiası üzerinden Taliban’a yönelik baskıyı arttıracak, öngörülebilir. Fakat meselenin özü, görünenden çok daha farklı da olabilir.

Eğer ki; Zevahiri’nin öldürülmesi sırasında yukarıda bahsedilen tablo geçerliyse ABD, Taliban’ı bu suikast üzerinden cezalandırmak ve uluslararası topluma Taliban–El Kaide ilişkisini ifşa etmek istemiş olabilir. Ancak aksi yöndeki ihtimaller düşünüldüğünde, dört farklı senaryodan bahsetmek de mümkündür.

Bu senaryolardan ilki, Zevahiri’nin öldürülmesi esnasında Taliban’ın kurumsal düzeyde işbirliği yapmış olabileceğidir. Bilindiği gibi Taliban Savunma Bakanı Molla Muhammed Yakup, 11-12 Temmuz 2022 tarihlerinde Katar’ı ziyaret etmiş ve mevzubahis ziyaretin ardından sınır güvenliğinden terörle mücadeleye uzanan kapsamlı bir işbirliği anlaşmasının taraflar arasında imzalanacağını duyurulmuştur.iv

Kuşkusuz Katar, Taliban’ın Batı’ya açılan penceresi konumundadır. Çünkü ABD başta olmak üzere birçok Batılı aktör, Taliban’la olan temaslarını Doha üzerinden yürütmektedir. Dolayısıyla Taliban, terör örgütü El Kaide’yle arasına mesafe koyduğuna dair bir iyi niyet göstergesi olarak Zevahiri’nin yerine dair istihbarat paylaşımı yapmış olabilir. Tahmin edileceği üzere, böylesi bir senaryonun gerçeği yansıtmaması halinde, beklenilen aksine ABD–Taliban ilişkilerinde olumlu bir atmosfer oluşacaktır. Bu da Taliban’ın tanınmasına uzanacak sürece kapı aralayabilir.

İkinci senaryo ise Taliban içerisindeki güç mücadelesi üzerinden açıklanabilir. Zira Taliban içerisinde Taliban Başbakan Yardımcısı Molla Abdulgani Birader liderliğindeki ılımlı-reformist kanat ile Hakkani Ağrı şeklinde ifade edilen radikaller arasında bir rekabet söz konusudur. Bu rekabet bağlamında Birader grubu, ABD’yle istihbarat paylaşımında bulunarak Zevahiri’nin öldürülmesine zemin hazırlamış olabilir. Aynı zamanda bu durum, Hakkani Ağrı’nın Washington yönetimi tarafından hedef alınması anlamına gelecektir. Bu da Birader’in ve dolayısıyla ılımlıların güçlenmesini sağlayacaktır. Lakin bu tarz bir gelişme yaşandıysa, Hakkani Ağrı’nın buna sert tepki vermesi ve Taliban içi çatışmaların hız kazanması kaçınılmazdır.

Değerlendirilmesi gereken üçüncü senaryo da Taliban içerisindeki güç mücadelesiyle ilişkilidir. Buna göre, halihazırda ABD’nin terör örgütü El Kaide’yle olan bağlantılarından ötürü yaptırım uyguladığı Hakkani Ağrı, Zevahiri’nin yerini ABD’li yetkililere bildirerek üzerlerindeki yaptırım baskısının azalmasını hedeflemiş olabilir. Bu ise Hakkani Ağrı’nın Taliban içerisindeki ağırlığının artmasını sağlayacak ve reformistlerin tasviye edilmesine yol açacak gelişmelere başlangıç teşkil edebilir.

Dördüncü senaryo da Afganistan’da önemli bir nüfuza sahip olduğu bilinen Pakistan İstihbaratı’nın ABD’yle bilgi paylaşımında bulunmasıdır. Zira mevcut konjonktürde İslamabad yönetimi, Batı’yla ilişkilerini onarmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda Batı Açılımı gerçekleştiren Pakistan, bir iyi niyet göstergesi olarak Zevahiri’nin öldürülmesinde işbirliği yapmayı seçmiş olabilir.

Sonuç olarak ABD’nin İHA’lar aracılığıyla Zevahiri’ye düzenlediği saldırı gerek Taliban’ın gerekse de Afganistan’ın geleceği açısından millet olarak kabul edilecek bir gelişmedir. Eğer ki Zevahiri’nin öldürülmesi, Taliban’ın kurumsal düzeyde yaptığı bir işbirliğinin neticesinde yaşanmışsa, mevcut durumda yapılan kınama açıklamalarına rağmen ilerleyen dönemde Taliban–ABD ilişkilerinin olumlu bir ivme kazanmasına yol açabilir. Ancak saldırı, Taliban içerisindeki ayrışmadan kaynaklanıyorsa, örgüt içerisindeki güç mücadelesinin artacağı, Afganistan’ın istikrarsızlaşacağı ve Washington yönetimiyle işbirliği yapan aktörün güçleneceği söylenebilir. Fakat ABD’yle istihbarat paylaşımında bulunan Pakistan İstihbaratı ise bu süreç, son dönemde Taliban–Pakistan hattında yükselen gerilimin daha da artacağı ve taraflar arasındaki ilişkilerin kopma noktasına gidebileceği anlamını taşımaktadır.

i “Zawahiri’s Kabul Death Raises Questions About al Qaeda Presence in Afghanistan After US left it to the Taliban”, Fox News, <https://www.foxnews.com/politics/zawahiri-death-raises-questions-over-al-qaeda-operations-in-taliban-controlled-afghanistan>, (Erişim Tarihi: 02.08.2022).

ii “Statement of the Spokesperson of the Islamic Emirate Regarding the Drone Attack in Kabul City”, Just Paste, <https://justpaste.it/8n3bw>, (Erişim Tarihi: 02.08.2022).

iii “Zawahiri’s Kabul Death...”, a.g.m.

iv “Kabul, Doha to Sign Security Agreement: Acting Defense Minister”, Tolo News, <https://tolonews.com/afghanistan-178885>, (Erişim Tarihi: 18.07.2022).

ANKASAM ANALİZ

Sri Lanka'daki Kriz Tamil Kaplanları'nın Geri Dönüşüne Neden Olur mu?

Hint-Pasifik'te yer alan ada ülkesi Sri Lanka; tarihi geçmiş, stratejik konumu, demografik özellikleri ve komşuları nedeniyle dikkat çeken bir ülkedir. Bu özelliklerinin yanı sıra ülke, uzun bir süre çatışmalara sahne olmuştur. Liberation Tigers of Tamil Eelam/Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları (LTTE) olarak da bilinen Tamil Kaplanları, 1976 yılından başlayarak 2009 senesine kadar ay-

rılıkçı amaçlarla ülkede terör estirmiştir. Özellikle de Tamil diasporası ve yabancı devletlerden aldığı destek sayesinde güçlenen terör örgütü LTTE, ülkenin kuzey kısımlarında önemli bir etki alanı oluşturmuştur.

Sri Lanka yönetimi, sınırlı ekonomik ve askeri kapasitesi, zorlu coğrafi yapısı ve yapısal sorunların etkisiyle LTTE'yi uzun bir süre bitirememiştir.

Emrah KAYA
ANKASAM Orta
Asya Uzmanı

Hatta çeşitli dönemlerde gerçekleştirilen barış süreçlerini suistimal ederek saldırı kapasitesini arttıran LTTE, hava ve deniz unsurlarıyla da önemli bir güce ulaşmıştır. Sri Lanka yönetimine göre, 2008 yılında LTTE'nin militan sayısı 30.000'e çıkmıştır. Bu süreçte Kolombo yönetimi, LTTE'ye karşı başlattığı kapsamlı bir askeri operasyonla, örgütün liderlerini etkisiz hale getirmiş ve 2009 senesinin Mayıs ayında LTTE'nin sona erdiğini duyurmuştur. Sınırlı ekonomik ve askeri kapasitesi olduğu için Sri Lanka yönetimi, uluslararası siyasette destek aramış ve bu konuda amacına ulaşmıştır. Zira çeşitli devletlerin yanı sıra Çin, Sri Lanka'ya savaş jetleri ve mühimmat da dahil olmak üzere askeri açıdan destek vermiştir. Bu sayede askeri kapasitesini arttıran Kolombo yönetimi, LTTE'yi bitirmiştir. Söz konusu destek, daha sonra taraflar arasındaki ilişkileri güçlendirmiş ve Sri Lanka, Kuşak-Yol Projesi'ne dahil olmuştur. Ancak ülke, Kuşak-Yol Projesi kapsamında yapılan altyapı yatırımlarına rağmen beklediği ilerlemeyi kaydedememiş; bilakis daha da borçlanmıştır. Nitekim Sri Lanka'daki ekonomik kriz derinleşmiş ve buna bağlı olarak son dönemde yaşanan olaylara giden sürecin taşları döşenmiştir. Ayrıca Batı'nın Kuşak-Yol Projesi güzergahını; yani koridorları ve dolayısıyla projeye dahil olan ülkeleri istikrarsızlaştırma adımları da düşünüldüğünde, Sri Lanka'da LTTE'nin tekrar aktive olma ihtimali ve benzer terör örgütlerinin ortaya çıkma olasılığı akıllara gelmektedir.

Her ne kadar LTTE bitmiş olsa da ülkedeki yapısal şiddet ve birtakım problemler devam etmiştir. Bununla birlikte Tamillerin taleplerinin dinlenmesi ve sorunlarının çözülmesi için çeşitli adımlar atılmıştır. Ancak bundan önemli bir sonuç alındığını söylemek mümkün değildir. Bu sebeple de ülkede terörizmin bitmesiyle negatif barış sağlanmış; lakin pozitif barış tesis edilememiştir. Nitekim zaman içerisinde yaşanan ekonomik sorunlarla hasebiyle ülkede toplumsal olaylar başlamıştır.

Kötüleşen ekonominin hayatı her alanda etkilemesi nedeniyle söz konusu olaylar büyümüş ve 3 Nisan 2022 tarihinde bütün bakanlar istifa etmiştir. Fakat yine de istikrar sağlanamamış ve dönemin Sri Lanka Cumhurbaşkanı Gotabaya Rajapaksa, kardeşi Başbakan Mahinda Rajapaksa'yı görevden almak zorunda kalmıştır. Bu hamlenin de tansiyonu düşürememesi üzerine ülkeden kaçan Cumhurbaşkanı Rajapaksa, 13 Temmuz 2022 tarihinde görevden ayrıldığını açıklamıştır.

Sri Lanka'da artan sorunlar, ekonomik kriz ve siyasi istikrarsızlık, ülkenin geleceğine dair bir belirsizliğe sebebiyet verirken; bu süreçte en önemli konulardan biri de LTTE'nin ya da LTTE benzeri örgütlerin tekrar ortaya çıkıp çıkmayacağıdır. Zira Rajapaksa

ailesinin ülkeyi yönetmesi, otoriterleşme, ülkedeki yolsuzluk ve rüşvet, ekonominin iyi yönetilmemesi ve gereksiz borçlanma, Sri Lanka toplumunda önemli bir kırılmayı da beraberinde getirmiştir.

Hali hazırda Mahinda Rajapaksa'ya yönelik en önemli eleştirilerden biri, LTTE'yi bitirmesi sonrasında estirdiği milliyetçilik rüzgarıyla ilişkilidir. Zira askeri araçlar kullanarak örgütü bitirmesi, Rajapaksa ailesinin konumunu ve kararlarını tartışılmaz hale getirmiştir. Günümüzde yaşanan protestolar ise yaratılan bu algının artık işe yaramaz hale geldiğini göstermektedir. Ülkedeki son gelişmelere bakıldığında ise çeşitli dönemlerde başbakanlık yapmış olan Ranil Wickremesinghe'nin Cumhurbaşkanı olduğu görülmektedir.

Sri Lanka'ya egemen olan kriz ortamı, ülkedeki negatif barışın bozulma ihtimalini güçlendirmektedir. Özellikle de siyasi amaçlarına ulaşmak isteyen terör örgütlerinin böyle bir kriz ortamından faydalanacağını söylemek mümkündür. Ülkedeki yapısal sorunların devam etmesi ve bazı etnik ya da dini grupların ötekileştirilmesi, şiddet ortamını körükleyecektir. Ancak Wickremesinghe'nin ülkenin başına geçmesinin bu ihtimali bir nebze olsa da zayıflatmış olabilir. Çünkü Wickremesinghe, Başbakanlık görevinde bulunduğu dönemlerde LTTE'yle yürütülen barış süreçlerinde başrol oynamış isimlerden biridir. 2002-2003 yıllarında gerçekleştirilen ve anlaşmaya en çok yaklaşılan görüşmeler esnasında Wickremesinghe, Başbakanlık yapmaktaydı. Terör örgütüyle imzalandığı ve Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirilse de 22 Şubat 2002 tarihinde LTTE'yle bir ateşkes yaparak yürütülen sürece resmî bir zemin kazandırmıştır. Hatta bu sebepten dolayı barış görüşmelerine soğuk yaklaştığı dile getirilen Cumhurbaşkanı'yla sorun yaşamıştır.

Bahse konu olan ülke, ekonomik, toplumsal ve siyasi bir krizle yüzleşmektedir. Bunu kolay kolay atlatacağını söylemek zordur. Dolayısıyla Sri Lanka'da yönetim düzeyinde istikrar sağlansa da dış yardımlara rağmen iktisadi bakımdan toparlanmanın en az beş yılı bulacağı öne sürülebilir. Böyle bir ortamda ise çeşitli şiddet olaylarının patlak vermesi olasılık dahilindedir. Bunlardan biri de yapısal şiddetle birleşen ekonomik sorunların tetiklediği terörizmdir. Ancak Wickremesinghe faktörünün bunun önündeki en önemli engel olacağı ve LTTE gibi örgütlerin ortaya çıkmasına izin vermeyeceği varsayılmaktadır. Zira geçmişteki tecrübeler, Wickremesinghe'nin ülkedeki yapısal sorunları çözmek için adımlar atabileceğine işaret etmektedir.

BASINDA ANKASAM

1 Ağustos 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Uzmanı Dr. Doğan Başaran, TV5'te Tahıl Koridoru'nu değerlendirdi.

1 Ağustos 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı Dr. Kadir Ertaç Çelik, Bengütürk TV'de Tahıl Koridoru'nu değerlendirdi.

2 Ağustos 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, CRI Türk FM'de Erdoğan-Putin görüşmesini değerlendirdi.

2 Ağustos 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Uzmanı Dr. Doğan Başaran, TVNET'te Tayvan Sorunu'nu değerlendirdi.

3 Ağustos 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı Dr. Kadir Ertaç Çelik, TVNET'te Tayvan meselesini değerlendirdi.

3 Ağustos 2022

ANKASAM tarafından Türkçeleştirilerek kamuoyuyla paylaşılan ve DSC'nin hazırladığı Özbekistan'daki anayasa reformlarına ilişkin infografik koleksiyonu, TRT Özbekçe'de yayınlandı.

3 Ağustos 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, TVNET Günün Ardından programında ABD-Çin Krizi ve Tayvan'ı değerlendirdi.

3 Ağustos 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un Tayvan Krizi'ne ilişkin değerlendirmeleri, CRI Türk FM'de yayınlandı.

3 Ağustos 2022

ANKASAM Asya-Pasifik Araştırma Uzmanı Mustafa Cem Koyuncu'nun Tayvan Krizi hakkındaki değerlendirmeleri Sputnik'te paylaşıldı.

BASINDA ANKASAM

4 Ağustos 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı Dr. Kadir Ertaç Çelik'in Tayvan Krizi'ne ilişkin değerlendirmeleri TVNET'te yayınlandı.

4 Ağustos 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un Tahıl Koridoru hakkındaki değerlendirmeleri TVNET'te paylaşıldı.

5 Ağustos 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, TRT Haber'de Soçi Görüşmesi'ni değerlendirdi.

5 Ağustos 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, A Haber'de Soçi Görüşmesi'ni değerlendirdi.

5 Ağustos 2022

ANKASAM AF-PAK Uzmanı Dr. Doğan Başaran, TV5'te Terör Örgütü El Kaide Lideri Eymen el-Zevahiri'nin öldürülmesini değerlendirdi.

6 Ağustos 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Kanal B Hafta Sonu programında Rusya-Ukrayna, Tayvan Krizi ve Soçi Görüşmesi'ni değerlendirdi.

6 Ağustos 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Tayvan Krizi'ne ilişkin süreci İHA'ya değerlendirdi.

